

Lutherin kotikaupunki Wittenbergin linnankirkon vetonaula oli pyhänjäännöskokoelma.

Siihen kuului vuoteen 1520 mennessä yli 19 000 esinettä, joiden harras ihailu teki katsojalleen mahdolliseksi saada hyödykseen peräti 127 799 vuoden aneet ja synninpäästön.

Niihin kuuluivat palaset Mooseksen palavasta pensaasta, Betlehemin viattoman lapsen ruumis, muutaman sadan viattoman lapsen ruumiinosan lisäksi, tukko pyhän äidin hiuksia ja pisara hänen maitoaan.

”Hän voi asettaa keisareita, kuninkaita ja ruhtinaita ja poistaa heidät viralta, hän voi määrätä kaiken esivallan toimintaa ja sitä hallita, hän voi antaa käskyjä taivaan enkeleille, hän voi päästää vapaaksi kiirastulesta.

Mutta miksi pitkiä puheita? He keskustelevalt ja ovat jo kauan väitelleet siitä, onko paavi ihminen vai Jumala;

lopuksi he ovat kuitenkin tulleet siihen tulokseen, että hän on... maallinen Jumala.”

Martin Luther

”Minä mielessäni sanoin; 'Jää hyvästi rakas Rooma.

Saastukoon mikä on saastainen. Minä lähdin tutkimaan Raamattua voidakseni olla hyödyksi niille, jotka lähelläni asuvat.' Mutta sitten tämä työ kantoi hedelmää, ja itse pimeyden ruhtinas kiinnitti siihen katseensa. Näin syntyi taistelu”.

Näin kirjoitti luterilaisesta uskonpuhdistuksesta ja sen syistä Martin Luther itse.

Vaikka Luther painotti, että hänen kirjoituksensa syntyivät kulloiseenkin tarpeeseen, muodostamatta oppirakennelmaa tai selkeää kokonaisuutta, voidaan niistä koota kuva syvällisestä teologista sekä taidokkaasta 1500- luvun kollektiivipsykologista. Luther osasi tuoda tervehtyvällä tavalla esiin sitä, mitä kirkko eniten tarvitsi, mutta mistä vain harva uskalsi puhua.

Tuskin tulemme ajatelleeksi, kuinka pinttyneiden ajatusmallien kanssa hän joutui painimaan ja miten suurella hengellisellä ja maallisella viisaudella hän osasi niitä käsitellä.

Lutherin ylimpänä auktoriteettina oli Raamattu, minkä luterilainen kirkkommekin on perinyt. Uskonpuhdistajamme eräs mielenkiinnon kohteista olivat katolisen kirkon, keskiajan poliittis-uskonnollis-taloudellisen järjestelmän avaimet. Avainten vallaksi kutsuttua mallia kirkkorakenne käytti valtansa nyöreinä. Sitä koskevissa kirjoituksissaan Lutherin äly ja luottamus Jumalan Sanaan tulevat kauniilla tavalla esille.

Juhlalliseen avainvalikoimaan kuuluivat muun muassa *päästöavain*, jolla vapautettiin hengellisistä ja maallisista tuomiosta järjestelmälle edulliset teot tai henkilöt; *vallan avain*, jonka avulla kansa saatiin kyselemättä tottelemaan ja luotiin illuusio paavinvallan mittaamattomasta voimasta; *tiedon avain* salaisen ja muun tiedon symbolina; *sideavain*, jolla tuomittiin ”keksittyjä ja luuloteltuja syntejä”, kuten Luther asian ilmaisi; sekä - omituista kyllä - myös *clavem errantem* eli erehtyvä, harha-avain. Erehtyväisyys tosin koski yksin Jumalaa; Hänhän saattoi osua harhaan.

Mutta miten näitä jumalallisia avaimia käytettiin? ”**Vallan avaimeksi kutsutaan sitä, että paavilla on valta taivaassa ja maassa käskää ja kieltää, miten ja mitä hän haluaa.**”, Luther kirjoittaa.

Entäpä tiedon avain? ”**Sanalla sanoen, hän on tämän avaimen avulla kaiken tuomari, mitä voidaan sanoa ja ajatella taivaassa ja maan päällä, samoin kun hän vallan avaimen avulla on kaiken herra, mitä voidaan tehdä taivaassa ja maan päällä...**

Miten hän tahtoo opetettavan, saarnattavan, tuomittavan ja toimitettavan, sitä on kutsuttava oikeaksi opettamiseksi, saarnaamiseksi, tuomitsemiseksi ja toimimiseksi: miten hän ei tahdo opetettavan, saarnattavan, tuomittavan ja toimittavan, se ei ole oikeaa opettamista, saarnaamista, tuomitsemista ja toimimista; vaikkapa se sitten olisi Jumalan Sanaa tai maallista oikeutta”, uskonpuhdistaja tiivistää.

Luther kehaisee paavin omistavan tiedon avaimen avulla näin ollen jo kolme keisarillista kruunua; yhden maanalaisen, yhden maanpäällisen ja yhden taivaallisen; **”Jos Jumalalla olisi vielä jotakin muuta, niin hän olisi senkin keisari ja hänellä täytyisi olla neljä kruunua”,** Luther lisää.

Ihmisten tuli tietyissä tilanteissa anoa ”avaimilta” lupaa ennen toimimistaan. Tästä käytännöstä uskonpuhdistaja toteaa luterilaisella kynällään: **”Minä tahdon tehdä ja jättää tekemättä Jumalan Sanan mukaan, enkä aio siihen ensin kysyä lupaa Hänen vihollisiltaan ja pilkkaajiltaan ... menettelen sananlaskun mukaan ja sanon: ’Lupa, tule jäljestäpäin’ ”.**

Luther kuvailee, kuinka järjestelmän huipulla petokset tunnettiin, mutta kansalle annettiin vastakkaista tietoa, ja vakuutettiin avainten olevan varmat ja oikeudenmukaiset: **”Näin he menettelevät siitä syystä, että he ihmisten uskoessa asian täysin varmaksi tällöin saavat oikean ja varman avaimen koko maailman rahakirstuihin”.**

Teologina Luther oli syvästi huolissaan petoksen ikuisista seurauksista ja johtajista, jotka: **”siten täyttävät perkeleen mieliksi helvetin kristittyjen sieluilla ja saattavat Kristuksen valtakunnan autioksi”.**

Luther katsoi avainvallan eli rakennetun hallinta-, rankaisu- ja palkitsemisjärjestelmän olevan ”ilveilyä ja pilailua”, jonka avulla häväistiin Jumalaa, saatettiin kristityt aiheetta murheellisiksi, pois Jumalan käskyjen tieltä, sekä petettiin heitä vaatimalla pelkäämään sitä, mitä ei tulisi pelätä.

Hän kammoksui tilannetta, jossa ihmisiä houkuteltiin rangaistusten pelosta rikkomaan Jumalan tahtoa vastaan. Pannat, bullat ja inkvisitio kokonaisuudessaan olivat merkittäviä avaintyökaluja. Teologian tohtorina Luther neuvookin kirjoituksessaan korkea-arvoista Gregoriusta, joka oli julistanut: **”Meidän pannaamme on pelättävä, vaikka se olisi vääräkin”,** ottamaan kauhistuttavan pannansa ja pyyhkimään siihen nenänsä.

Lutherin resepti oli yksinkertainen. Hän kehotti luottamaan kuolleen kirkon sijasta elävään Jumalaan; **”Jumala on varma. Hän pysyy totuudessa... Sillä kaikki, mitä Jumala puhuu ja tekee, on pelkkää totuutta.”** Uskonpuhdistajan mukaan myös armoa tuli anoa Jumalalta itseltään, luottamatta paavin ja kirkon armoon. Luther kehottaakin hylkäämään monenkirjavat avaimet sekä niitä pitelevät kädet, perustellen: **”Jos Jumala on meidän puolellamme, kuka voi olla meitä vastaan?”**

(Room. 8:31).”

Uskonpuhdistuksen tarpeellisuutta on monesti pohdittu. Eihän Luther itsekään halunnut perustaa uutta kirkkoa, kaikkein vähiten omalle nimelleen, vaan puhdistaa korruptoituneen uskon. Avainvallan lonkerot ylettyivät kuitenkin jo korkealle: **”Ne ovat kaikki kristillisten uskon korkeimpia opinkappaleita, niin että ennemmin saat kieltää Jumalan itsensä kuin ainoankaan niistä, ja niiden vuoksi on poltettu ja mestattu useita hurskaita ihmisiä”**.

Luther päätteli loogisesti kyseessä olleen - ei kristillisen - vaan antikristillisen kirkon. Hengen avaimet jätettiin Lutherin ilmaisun mukaan ruostumaan silloin, kun niitä olisi pitänyt käyttää, mutta heiluivat rovioilla, keksittyjen syntien ja järjestelmän uhrien eliminoimiseksi.

Ilman irtisanoutumista oli Lutherin mukaan myös hengellinen vaara ilmeinen: **”Sillä ei kenenkään tule teollaan hyväksyä kirkonmiesten lakeja, ikään kuin ne olisivat kohtuullisia ja noudatettavia, ettei hän tulisi osalliseksi heidän rikokseensa ja epäoikeudenmukaiseen vallankäyttöönsä”**.

Kirjoituksissaan uskonpuhdistaja pitää kansaa osasyllisenä siihen, että avainvaltaa johtaneet kardinaalit saivat pitää ihmisiä narreinaan. Hän kuvaa, kuinka ”mikä hyvänsä kelvoton sanahelinä, joka lähtee heidän suustaan” hyväksytään välittömästi uudeksi opinkappaleeksi.

Opittiinko Lutherin viisautta koskaan? Uskonpuhdistajan kuvaus tuo mieleen Lutherin asuinseuduilla satoja vuosia myöhemmin vaikuttaneen propagandapäällikön kuuluisat sanat onnesta; **”Mikä onni, ettei kansa ajattele ... Kerro valhe, tee siitä tarpeeksi suuri ja toista se tarpeeksi monta kertaa – ja kansa uskoo!”**

Uskonpuhdistajan pääajatus tulee kirkkaasti esiin kirjoituksessa, jossa hän lainaa paavin kannattajien tunnusta: **”Ei voida olettaa, että niin korkea majesteetti erehtyisi”**, jota Luther vertaa silloisen turkkilaisvaltakunnan islamilaiseen tunnukseen: **”Ei voida olettaa, että Jumala sallisi niin suuren kansan erehtyä ja joutua kadotukseen”**.

Uskonpuhdistaja jatkaa: **”Luota vain siihen äläkä huolehdi mistään!”**, mutta vakavoituu pian; **”Pitäisi kuitenkin myös ottaa huomioon, etteivät nuo korkeat majesteetit sentään ole Jumala, vaan pelkkiä ihmisiä, ja ihminen tekee syntiä, erehtyy, valehtelee ja pettää, niin kuin Raamattu sanoo”**.

Reformaation juhluvuonna Lutherin ajatukset puhuttelevat meitä raikkaina ja ajankohtaisina. Ehkäpä mekin tarvitsimme Lutheria, joka uskaltaisi nousta ja kertoa sen, mitä tulisi. Vai onko meillä jo kaikki, mitä tarvitsemme?

Viisauden lähde, joka antoi Lutherille rohkeutta seistä suorana, on edelleen käytössämme. Jumalan Sana on valmiina johdattamaan meitä tietä, jolla Kaikkivaltias reformoi meitä päivästä päivään; jottemme muuttuisi tämän maailmanajan mukaan, vaan oppisimme yhä paremmin tuntemaan Jumalan tahdon.

Hänellä on Davidin avain (Ilm. 3:7).

Hän sulkee, eikä kukaan avaa, ja Hän avaa, eikä kukaan sulje.

”On turha oma voimamme vääryyden valtaa vastaan.
Me turman vallat voitamme Herrassa ainoastaan.

Hän, Kristus, Kuningas, on voiton ruhtinas,
lyö joukot helvetin, ne tallaa jalkoihin
ja voiton meille antaa.

Martin Luther 1528, virsikirja nr. 170: 2

”Mutta jotta sideavain, jonka avulla he sitovat kristikunnan valheisiinsa ja kauheisiin tekoihinsa, olisi varma, siinä täytyy Jumalan pysyä totuudessa ja Nimellään ja Sanallaan tukea sellaista hirmuvaltaa ja konnuutta, sekä antaa meidän tietää, että Hän muka tekee sellaista...

Jumalan kai täytyy se hyväksyä, sillä mikäpä Häntä auttaa, miespoloista!”

Martin Luther avainten vallasta